

Neljä esimerkkiä mediaatiosta ja ajatuksia taitojen kehittymisen arvioinnin tueksi

Tehtävä 1: Kerro säästä

- **painopiste tekstin välittämisessä (tekstimediaatio)**

Millainen sää on huomenna? Kerro kaverille/ryhmälle mahdollisimman tarkasti.

Säätehtävän lähtötekstinä toimii säätiedote. Sopivan lähtötekstin voi valita oppilaiden taitotason mukaan, esimerkiksi

- pelkkä kuva (sääkartta)
- kuvaa ja kirjoitettua tekstiä (esim. verkkolehdestä löytyvä tai lehteen painettu sääennuste)
- ääntä ja kuvaa (esim. television säätiedotus)
- pelkkää ääntä (esim. radion säätiedote tai kaverin kertoma sää)

Kuva 1 Daniel Chetroni / Adobe Stock

Huomaa, että osa lähdeteksteistä antaa vain yhdenlaista tukea ymmärtämiseen (esim. radioääni), osassa taas on mahdollista hyödyntää useita vuorovaikutuksen kanavia tulkinnan apuna. Monimodaalinen teksti yleensä tarjoaa enemmän tukea viestin välittämiseen.

Puhuttua tai kirjoitettua tai viitottua tekstiä sisältävä tiedote voi olla suomeksi, mutta myös muulla kielellä tai vaikkapa murteella. Mediaatiossa merkityksiä myös voidaan välittää minkä tahansa kielen tai varieteetin avulla. Huomaa, että kielen tai varieteetin muuttuminen voi kuitenkin muuttaa tehtävän vaikeustasoa ja myös odotuksia siitä, mitä oppilaalta voi tietyllä mediaation ”taitotasolla” odottaa. Eurooppalaisen viitekehyksen taitotasokuvaukset eivät tosin lähtökohtaisesti ota kantaa siihen, miten käytetyt kielet tai kielimuodot (esimerkiksi niiden tuttuus oppijalle) vaikuttaa taitotasojen tulkintaan.

Suuntaviivoja mediaatiotaitojen kehittämisestä:

A1-tasolla oppija pystyy välittämään joitain yksityiskohtia yksinkertaisesta ja tutusta sääkuvasta tai tiedotteesta käyttämällä yksittäisiä sanoja ja lyhyitä ilmauksia sekä esimerkiksi kehollisen viestinnän avulla. Sanakirjan tai kääntimen käyttö ja sanojen kopiointi toimivat resursseina.

A2-tasolla oppija pystyy välittämään sääkuvasta tai tiedotteesta pääasian ja jonkin verran myös kuvailemaan sekä sitomaan asioita toisiinsa. Hän pystyy myös jäsentelemään tuttua tietoa yksinkertaiseksi luettelaksi. Tekstin osittainen kopiointi ja ulkoa opetellut fraasit sekä eleet ja muut kielet toimivat täydentävinä resursseina.

B1-tasolla oppija pystyy välittämään pääasiat ja ainakin osan yksityiskohdista selkeästi jäsenneilystä kirjoitetusta tekstistä, esimerkiksi lehden sääuutisesta, sekä normaalitempoisesta puheesta, esimerkiksi television säätiedotuksesta, ainakin, jos uudelleen kuuntelu on mahdollista. Hän pystyy myös esittämään koonteja ja selittämään hieman monimutkaisemmastakin suoraviivaisesta tekstistä, kuten usean päivän ennusteesta, esimerkiksi sään muuttumista melko ymmärrettävästi. Kiertoilmaukset ja vaihtoehtoiset selittämisen tavat toimivat resursseina.

B2-tasolla oppija pystyy välittämään pääasiat ja yksityiskohtia myös muodollisemmasta ja haastavammasta tekstistä, kuten sääraportista tai lyhyestä säätä käsittelevästä artikkelista. Hän pystyy myös painottamaan olennaista tietoa ja tuomaan esille epävarmuuksia, kuten mikä sääennusteesta on epävarmaa, ja huomioimaan vastaanottajan. Tiedon välittäminen onnistuu hyvin myös kirjallisesti.

C-tasolla oppija osaa välittää säätä koskevaa tietoa yksityiskohtaisesti, selkeästi ja luotettavasti monimutkaisistakin visuaalisista esityksistä ja esimerkiksi tutkimusartikkeleista.

- Tehtävään saa lisää draivia esimerkiksi jakamalla oppilaat/opiskelijat pareiksi, joilla on erilaiset sääkuvat. Toinen selostaa, toinen piirtää tai kirjoittaa kuulemansa. Pysyikö sää samanlaisena?
- Voidaan myös tutkia yhdessä isoa karttaa. Halukkaat kertovat oman lempipaikkansa säästä ja muut koettavat arvata, mikä paikka on kyseessä.
- Tehtävää voi helpottaa esimerkiksi selostamalla säätä yhteistuumin, käyttämällä valmiita fraasilistoja tai toimimalla monikielisesti ja käyttämällä sanakirjoja tai kääntimiä sopivien ilmaisujen löytämiseksi.
- Tehtävää voi vaikeuttaa esimerkiksi pyytämällä kertomaan koko seuraavan viikonlopun säästä tai tulevan kymmenen päivän sääjaksosta tai vaikkapa vertailemaan itselle tärkeiden paikkojen säätä verkkolähteen avulla. Haastetta voi lisätä myös pyytämällä tekemään oman säätiedotuksen – esimerkiksi kännykkäkameralla pieneksi videoklipiksi.

Tehtävä 2: Historia uusiksi

- painopiste tekstin välittämisessä (tekstimediaatio)

Minkä tapahtuman historiassa haluaisit muuttaa?

1. Palauta mieleesi tärkeä tapahtuma, joka sinun mielestäsi ei mennyt niin kuin piti.
2. Etsi tapahtumasta tarkempaa tietoa, esimerkiksi: Mitä tapahtui? Missä? Milloin? Keitä tapahtumaan liittyi?
 - Voit hakea tietoa netistä omalla äidinkielelläsi tai millä tahansa muulla kielellä.
3. Miksi haluaisit muuttaa tapahtuman? Millainen olisi oma, parempi versiosi tapahtumasta?
4. Tee pienet muistiinpanot, joiden avulla osaat kertoa historian tapahtumasta ja oman paremman versiosi siitä suomeksi.
 - Kirjoita vain tukisanoja, älä kaikkea, mitä aiot sanoa.
 - Voit ottaa talteen myös kuvia tai lyhyen videoklipin tapahtumasta. Valitse vain kuvia, joita voit näyttää luokassa.
5. Kerro tapahtumasta suomeksi muulle ryhmälle.
 - Voit käyttää tukisanoja apuna.
 - Ei haittaa, jos et muista tarkasti, miten jokin asia sanotaan. Voit käyttää eleitä ja selittää asian toisella lailla. Voit myös pyytää käännösapua muilta, näyttää kuvia ja vaikka piirtää!

Versioita:

- Koko luokan sijaan tapahtumasta voidaan kertoa pienelle ryhmälle. Ryhmissä voidaan myös kokeilla rikkinäistä puhelinta: millaisen version muistat kaverin kertomuksesta?

Kuva 2 Leandro Crespi / Unsplash

Pari vinkkiä tehtävän muokkaamiseksi

helpommaksi:

- Opettaja voi etsiä valmiiksi helppolukuisia tekstejä (esim. Selkosanomien uutisia), joista jokainen valitsee oman tapahtumansa.
- Tehtävää voidaan työstää samaa kieltä osaavien kanssa. Kukin voi ottaa tapahtuman esittelyssä taitotasolleen sopivan roolin: Vähemmän suomea osaava voi esimerkiksi kertoa historian tapahtumista lyhyesti historiallista preesensiä käyttäen kuvien ja tukisanojen avulla, enemmän osaava taas kuvailla sitä, millainen parempi versio tai versioita ryhmässä keksittiin.
- A-tasolla, ja etenkin, jos tiedon etsiminen lukemalla on vaikeaa, voidaan hyvin kertoa myös oman elämän tapahtumasta.
- Muistiinpanoja voi tehdä vaikkapa piirtämällä tai äänittämällä puhetta itselle talteen kännykällä.
- Tukisanojen lisäksi voidaan valmistella tarkempia muistiinpanoja ja kirjoittaa muistiinpanoja muillakin kielellä kuin suomeksi.
- Kertomisessa voi käyttää menneen ajan muotojen sijaan historiallista (dramaattista) preesensiä.
- Tapahtumasta voidaan ryhmän sijaan kertoa ensin tutulla parille. Pareja voidaan vaihtaa ja kertoa sama uudelleen.
- Kertomisessa kannattaa rohkaista hyödyntämään omia vahvuuksia: piirtämistä, kuvaamista, näyttelemistä, numeerista tietoa jne. kielellisen ilmaisun tukena.
- Alkuvaiheen esityksen voi tehdä niinkin, että tukisanat näytetään muilla suomeksi, ja kertomuksen voi kertoa monikielisesti tai omalla äidinkielellä.

haastavammaksi:

- C-tasolla tai aiemminkin, jos tekstitaidot ovat vahvat, voidaan etsiä ja verrata tietoa eri lähteissä: Onko tapahtumasta esimerkiksi yhtä helppo löytää tietoa suomeksi ja omalla äidinkielellä tai muilla osaamillasi kielillä? Onko tiedoissa eroja? Millaisia?
- Millainen kehityskulku tapahtumaan johti? Olisiko tapahtuma löytämäsi tiedon perusteella voitu estää?
- Kirjoita historia uusiksi. Taustoita ja kerro uusi versiosi tapahtumasta kirjallisen esityksen muotoon.
- Tehtävää voi muokata pyytämällä valmistelevaan tapahtumista posterin tai esitelmän, tai kuvaamaan ja editoimaan vaikkapa pienen videoesityksen. Esitys voidaan tehdä myös ryhmätyönä.

Suuntaviivoja mediaatiotaitojen kehittymisestä:

A1-tasolla oppija pystyy välittämään suomeksi joitakin yksinkertaisia tietoja historiallisen tapahtuman ajoista ja paikoista, jos tieto nojautuu omaan kokemukseen tai jos tiedon hankinnassa voi käyttää muita kieliä. Hän pystyy myös välittämään joitakin yksityiskohtia hyvin lyhyestä ja yksinkertaisesta, kuvitetusta suomenkielisestä lähtötekstistä, jos tieto on helposti saatavilla. Kehollisuus sekä sanakirjan tai kääntimen käyttö ja sanojen kopiointi toimivat resursseina.

A2-tasolla oppilas pystyy välittämään suomeksi pääasiat historiallisesta tapahtumasta, jos voi hyödyntää omia kokemuksia tai muulla kielellä hankittua tietoa. Kielellinen ilmaisu on yhtenäisempää mutta kielitaidon vähäisyys rajoittaa vielä paljon sitä, millaisia merkityksiä ja kuinka tarkasti pystyy välittämään. Hän pystyy myös jäsentelemään tapahtumia yksinkertaiseksi luettelomaksi. Tekstin osittainen kopiointi ja ulkoa opetellut fraasit sekä eleet ja muut kielet toimivat täydentävinä resursseina.

B1-tasolla oppija pystyy välittämään pääasiat ja ainakin osan yksityiskohdista valitsemastaan historiallisesta tapahtumasta, jos lähtöteksti on selkeästi jäsennelty tai jos tukena voi käyttää muunkielisiä aineistoja esimerkiksi omalla äidinkielellä. Hän pystyy myös esittämään melko ymmärrettävästi oman versionsa tapahtumasta. Kiertoilmaukset ja vaihtoehtoiset selittämisen tavat toimivat resursseina.

B2-tasolla oppija pystyy välittämään pääasiat ja yksityiskohtia myös muodollisemmasta ja haastavammasta tekstistä, kuten lyhyestä historiallista tapahtumaa käsittelevästä raportista tai artikkelista. Hän pystyy myös painottamaan olennaista tietoa. Hän pystyy huomioimaan vastaanottajan ja välittämään oman versionsa tapahtumasta melko loogisesti ja yksityiskohtaisesti. Tiedon välittäminen onnistuu hyvin myös kirjallisesti.

C-tasolla oppija pystyy välittämään valitsemaansa historiallista tapahtumaa ja tapahtumaan johtaneita syitä koskevaa tietoa yksityiskohtaisesti, selkeästi ja luotettavasti monimutkaisistakin teksteistä, kuten laajoista raporteista ja tutkimusartikkeleista. Hän pystyy esittämään oman versionsa historiasta johdonmukaisesti, vivahteikkaasti ja tarkasti. Etenkin teknisempien käsitteiden tarkistaminen toisesta lähteestä toimii resurssina.

Tehtävä 3: Ryhmämuistiinpanot opetustuokiosta

- **painopiste yhteistoiminnassa ja yhteisen tavoitteen saavuttamisessa (käsitteiden mediaatio)**

Tehtävä tehdään parin kanssa tai pienessä ryhmässä. Tehtävänä on tehdä yhteiset suomenkieliset muistiinpanot opetuksen kannalta ajankohtaisesta tekstistä. Työskentelyn ensimmäisessä vaiheessa jokainen tekee omat muistiinpanonsa haluamallaan tavalla. Seuraavassa vaiheessa koostetaan yhdet yhteiset muistiinpanot, joiden avulla asiaa voisi mahdollisimman hyvin myöhemmin kerrata. Työskentelyssä voi vapaasti käyttää eri kieliä, kääntimiä ja muita resursseja.

- Muistiinpanoissa lähdeteksti voi olla esimerkiksi opettajan opetustuokio, verkkoluento tai dokumentti.
- Tehtävää voi helpottaa esimerkiksi tarjoamalla muistiinpanoille sapluunan, joissa on valmiina tärkeitä otsikoita, tai antamalla avuksi suomenkielisen aiheasanaston.
- Tehtävää voi muokata myös lähdetekstien määrää ja laatua modifioimalla: Millaiset muistiinpanot syntyvät esimerkiksi laskuharjoituksista? Entä opintoihin liittyvästä näyttötehtävästä?
- Arjessa (luento)muistiinpanot on usein tehokasta tehdä vaikkapa etukäteen jaettujen dioiden yhteyteen. Silloin on mahdollista kirjata ylös vain olennaisin lisä: opettajan selitys, oma oivallus, asioiden välisten suhteiden visualisointi tms. Tehtävässä voidaan myös harjoitella tällaisten muistiinpanojen tekemistä.

Kuva 3 Velhot Photography Oy / Riku Isohella

Suuntaviivoja mediaatiotaitojen kehittymisestä:

A1-tasolla oppija pystyy osallistumaan ja tukemaan toisia mukaan tehtävän tekemiseen käyttämällä tuttuja tai ennalta harjoiteltuja yksinkertaisia ilmaisuja. Hän pystyy osoittamaan ymmärtävänsä ja tarkistamaan, ovatko muut ymmärtäneet, esimerkiksi kysymään yksinkertaisia kysymyksiä.

A2-tasolla oppija pystyy osallistumaan tehtävän tekemiseen aktiivisemmin, esimerkiksi kysymään muiden mielipidettä ja tekemään ehdotuksia tärkeimmistä muistiin kirjattavista asioista yksinkertaisia kielen keinoja ja muita resursseja käyttäen. Hän pystyy pääpiirteissään ymmärtämään vastaukset, ainakin, jos vuorovaikutuskumppanit puhuvat hitaasti ja tarvittaessa toistavat ja muotoilevat vastauksensa uudelleen sekä auttavat ajatusten muotoilussa.

B1-tasolla oppija pystyy rohkaisemaan muita osallistumaan keskusteluun ja tuomaan esille näkemyksensä. Hän pystyy selittämään tehtävää helppojen käsitteiden avulla ja myös auttamaan aiheessa pysymistä. Hän pystyy tekemään yhteistyötä yhteisen tehtävän suorittamiseksi, tekemään ehdotuksia ja vastaamaan ehdotuksiin sekä esittämään kysymyksiä ja vastaamaan kysymyksiin. Hän pystyy pyytämään muita jakamaan kokemuksiaan ja asiantuntemustaan sekä esittämään perusteluja. Hän pystyy huomioimaan muiden osallistujien esille tuomia näkökulmia ja auttamaan yhteisen päämäärän saavuttamista, B2-tasoa kohti esimerkiksi kuvaamalla jonkin ongelman muistiinpanoissa ja jäsentämällä keskustelua.

B2-tasolla oppija pystyy muiden osallistujien reaktioita havainnoimalla sovittamaan ilmaisuaan vuorovaikutustilanteeseen sopivaksi, esimerkiksi muotoilemaan muistiinpanojen koostamista edistäviä kysymyksiä sopivalla tavalla. Hän pystyy tekemään koonteja keskustelusta ja korostamaan olennaisia seikkoja, esimerkiksi nostamaan esille muistiinpanojen yhteisiä piirteitä, herättämään koontien pohjalta keskustelua ja myöhemmin esittämään ryhmän näkemyksen esimerkiksi toiselle ryhmälle. Hän pystyy vertailemaan ja kehittämään eteenpäin muiden esittämiä ajatuksia, esittelemään omia ajatuksiaan ja pyytämään muita kommentoimaan niitä sekä esittämään ratkaisuehdotuksia.

C-tasolla oppija pystyy osoittamaan hienotunteisuutta erilaisia näkemyksiä kohtaan ja osoittamaan arvostusta muiden osallistumista kohtaan. Hän pystyy omalla toiminnallaan aktiivisesti edistämään tilanteen kulkua ja yhteisten johtopäätösten syntymistä. Hän pystyy arvioimaan ja vertailemaan esille nousseita näkökulmia kriittisestikin, esimerkiksi tuomaan esille epäjohtonmukaisuuksia muistiinpanoissa ja haastamaan esitettyjä ratkaisuja, kuitenkin niin, että toiminta tukee yhteisen päämäärän saavuttamista.

Tehtävä 4: Puhutaan vaikeista asioista

- **painopiste ristiriitatilanteiden ratkaisemisessa sekä monikielisen ja -kulttuurisen yhteisön edistämässä (vuorovaikutuksen mediaatio)**

Tässä tehtävässä voidaan keskustella päivänpolttavasta temasta, vääntää hyvässä hengessä ikuisuusaiheesta tai suorittaa ratkaisukeskeisesti melkein mitä tahansa konkreettista tehtävää, johon liittyy neuvottelua ja eriävienkin näkökulmien ja osallistujien erilaisten taustojen huomioimista.

Lähtökohdaksi voi ottaa jonkin aiemmista tehtävistä (esim. minkä historiallisen tapahtuman peruminen olisi kaikkein tärkeintä). Tehtävän voi myös toteuttaa leikkimielisesti (kesä vai talvi; kissa vai koira; missä on maailman paras sää?).

Tarkoituksena on perustella omaa / parin / pienryhmän näkökulmaa mahdollisimman vakuuttavasti. Samalla tarkoitus on harjoitella toisten ihmisten ja näkökulmien kunnioittavaa kohtaamista hyvin konkreettisella tasolla.

Keskustelua voidaan aluksi valmistella: Jaetaan esimerkiksi roolit arpomalla ("kissa"; "kesä") tai annetaan aikaa oman mielipiteen / näkökulman / ratkaisuehdotuksen pohtimiseen. Valmistelusta voidaan tehdä muistiinpanot niin, että kukin pääsee hyödyntämään vahvuuksiaan (esim. muistiinpanot omalla äidinkielellä, piirroksia, sanakirja tai käännin apuna avainkäsitteiden etsimisessä). Yhdessä voidaan myös palauttaa mieleen tai harjoitella muutamia uusia ryhmäläisten taitotasoon sopivia fraaseja/lausemuotteja, joita keskustelussa voi käyttää ("Tuo on kiinnostava perustelu, mutta...", "En usko, että tuo on totta, koska...", "Olen täsmälleen samaa mieltä X:n kanssa", "Annetaanko puheenvuoro Y:lle" jne.)

Keskustelua voidaan käydä pareittain tai pienryhmässä. Isommassa ryhmässä voidaan vaikkapa jakaa ryhmä puoliksi (puolet "kissoja") tai arpoa useampi yhden mielipiteen kannattaja. Keskustelun aikana on luvallista ja suotavaakin antaa arvoa myös vastakkaisen kannan perusteluille. Oma kantaa saa myös muuttaa. Opettaja tai yksi ryhmäläisistä voi ohjata keskustelua.

Suuntaviivoja mediaatiotaitojen kehittymisestä:

A1-tasolla oppija pystyy yksinkertaisin keinoin, kuten eleillä ja yksittäisillä sanoilla, osoittamaan seuraavansa keskustelua ja myös rohkaisemaan erilaisen kielellisen ja kulttuurisen taustan tai erilaisen arvomaailman omaavia keskustelijoita osallistumaan.

A2-tasolla oppija pystyy yksinkertaisia ilmauksia käyttämällä tukemaan keskustelua erilaisen kielellisen ja kulttuurisen taustan tai erilaisen arvomaailman omaavia keskustelijoiden välillä. Hän pystyy esimerkiksi pyytämään selittämään asioita, ilmaisemaan samanmielisyyttä tai erimielisyyttä, antaakseen myönteistä palautetta tai kiittämään.

B1-tasolla oppija pystyy tukemaan keskustelua muun muassa esittämällä kysymyksiä ja vastaamalla kysymyksiin ja osoittaa havaitsevana, että joihinkin kysymyksiin voidaan suhtautua erilaisissa kulttuureissa tai erilaisissa katsomusjärjestelmissä ei tavoin. Hän pystyy yksinkertaisin keinoin tukemaan myös esimerkiksi arvoja ja asenteita käsittelevää keskustelua. B2-tasoa kohti aloitteellisuus keskustelussa lisääntyy, ja hän pystyy osoittamaan esimerkiksi suostumusta ja empatiaa sekä toimimaan rakentavasti kulttuurien välisessä kohtaamisessa.

B2-tasolla oppija pystyy tukemaan ja edistämään yhteistä vuorovaikutusta ilmaisemalla ymmärrystä ja arvostusta myös omistaan poikkeavia ideoita, tunteita ja näkökulmia kohtaan sekä kutsumaan muita osallistumaan ja reagoimaan toisten ideoihin. Hän osaa työskennellä rakentavasti yhteisen tavoitteen saavuttamiseksi sellaistenkin ihmisten kanssa, joiden tausta tai näkemyksen poikkeavat omista, mm. nostamalla keskustelussa esille näkemysten yhteisiä piirteitä. Hän osaa mukauttaa omia toimintatapojaan/ajatuksiaan yhteiseen linjaan ja ilmaista itseään tilanteeseen sopivalla tavalla. Hän osaa auttaa väärinkäsitysten selvittämisessä.

C-tasolla oppija pystyy edistämään vuorovaikutusta esimerkiksi kommentoimalla ja tulkitsemalla erilaisia kulttuurienvälisiä näkökulmia keskustelussa. Hän pystyy ennakoimalla tilanteen kulkua, esimerkiksi keskustelun kohtia, jotka voivat johtaa väärinkäsityksiin, ja torjumaan väärinkäsityksiä. Hän osaa toimia tehokkaasti ja luontevasti välittäjänä keskusteluun osallistujien välillä ja ottamaan huomioon sosiokulttuuriset ja sosiolingvistiset erot. Hän osaa ohjata arkaluonteistakin keskustelua ja tunnistaa keskustelun sävyt ja tulkitsee myös rivien välejä.

